

KATRIEN SCHAUBROECK (RED.)

PRODUCTION

DIRECTOR

CAMERA

DATE 38

33

002

DENKEN IN HET DONKER MET:

Chantal Akerman

ISVW
UITGEVERS

Chantal Akerman

KATRIEN SCHAUBROECK (RED.)

ISVW UITGEVERS

INHOUD

Inleiding	7
I	
<i>Moeders en dochters</i>	11
Over de liefde bij Chantal Akerman MICHAEL VAN REMOORTERE	
II	
<i>Niets persoonlijk, liefde</i>	31
Aantekeningen bij <i>Toute une nuit</i> DOMINIEK HOENS	
III	
<i>Akermans tijden, een vierluik van het ballingschap</i>	51
<i>D'Est</i> (1993), <i>Sud</i> (1999), <i>De l'autre côté</i> (2002) en <i>Là-bas</i> (2006) KAREL PLETINCK	
IV	
<i>(Niet) thuis in de keuken</i>	71
Zorgarbeid denken met <i>Saute ma ville</i> , <i>Jeanne Dielman</i> en <i>No Home Movie</i> PETRA VAN BRABANDT	
Over de auteurs	100

DENKEN IN HET DONKER MET CHANTAL AKERMAN

Inleiding

Chantal Anne Akerman werd geboren in Brussel op 6 juni 1950 en stierf op 5 oktober 2015 in Parijs, de stad waar ze het grootste deel van haar leven gewerkt en gewoond heeft. Haar ouders waren Pools-joodse Holocaustoverlevenden en met haar moeder Natalia (Nelly) had Chantal Akerman een innige band. Toen haar oude moeder stervende was, trok Akerman bij haar in om voor haar te zorgen en een documentaire te draaien, *No Home Movie*, die bij nader inzien niet alleen het levenseinde van haar moeder documenteert, maar ook dat van haarzelf. Nog voor de film in première ging, stierf Akerman door zelfdoding.

Zelfdoding, moord, geweld en vergankelijkheid zijn terugkerende thema's in Akermans werk. Die toon werd al gezet in haar allereerste film, *Saute ma ville*, een film van twaalf minuten die ze zelf bekostigde en opnam in haar moeders Brusselse flat toen ze achttien jaar oud was, en waarin ze zelf zowel voor als achter de camera staat (iets wat ze zal blijven doen). Akerman was nog geen 25 toen ze *Jeanne Dielman, 23 quai du Commerce, 1080 Bruxelles* draaide, een meesterwerk in de feministische cinema, waarmee ze haar naam vestigde. Sindsdien geldt ze, ondanks relatieve onbekendheid in eigen land, als dé Belgische film-referentie in het buitenland – een status die bevestigd werd met de verkiezing van *Jeanne Dielman* tot beste film aller tijden door het British Film Institute in 2022. Behalve dreigend onderhuids geweld en moord toont *Jeanne Dielman*

ook huiselijkheid, zorg en vrouwelijke thuisarbeid, andere thema's die regelmatig terugkeren in het oeuvre van Akerman. Daarbij wordt doorgaans in het midden gelaten of de verfilming van huishoudelijke routines verricht door vrouwenhanden bedoeld is als een aanklacht tegen patriarchale onderdrukking, dan wel als het decor voor intimiteit en liefde. Wellicht sluit het ene het andere niet uit. Sowieso hield Akerman er niet van om voor een feministische filmmaker door te gaan, net zomin als ze in het hokje 'joods' of 'lesbisch' gestopt wilde worden. Er zijn zoveel filmtalen als er filmmakers zijn, zei ze daarover; er bestond in haar ogen niet zoiets als 'de' feministische film.

Akermans films vallen te typeren als minimalistisch en structuralistisch. Beïnvloed door de avant-gardefilms van Andy Warhol en andere kunstenaars die ze in New York in de jaren '70 leerde kennen, speelde ze met de duurtijd van shots. Ze durfde *real time* te filmen, was niet bezig met het creëren van een spannende of gecompliceerde plot, maar focuste op een uitgepuurde vormgeving in dienst van het verhaal. Dat kijken naar *Jeanne Dielman* door vele mensen als saai of vervelend wordt ervaren, bewijst juist hoe efficiënt en doordacht Akermans stijl- en camerakeuzes zijn.

Akermans uitgebreide filmografie bevat niet alleen langspeelfilms, documentaires en korte films, maar ook installaties waardoor ze niet alleen in de cinema, maar ook in musea en kunstgalerijen een gevestigde naam is. Sowieso kwamen verschillende van Akermans films tot stand in dialoog met andere kunsten: *La Captive* (2000) is de verfilming van een roman van Proust, *Un jour Pina m'a demandé* (1983) is een documentaire over het Wuppertal Tanztheater van Pina Bausch. Akerman is reeds lang geliefd

en geloofd door cinefielen. Met een groot retrospectief in 2024 wil Bozar Brussel een breder publiek laten kennismaken met een van de grootste Belgische cinematografen uit de geschiedenis.

FILMOGRAFIE

Langspeelfilms:

- 1972: Hôtel Monterey
- 1973: Hanging Out Yonkers (onvoltooid)
- 1974: Je, tu, il, elle
- 1975: Jeanne Dielman, 23, quai du Commerce, 1080 Bruxelles
- 1977: News from Home
- 1978: Les Rendez-vous d'Anna
- 1980: Dis-moi
- 1982: Toute une nuit
- 1983: L'Homme à la valise
- 1984: Paris vu par... vingt ans après (segment)
- 1986: Seven Women, Seven Sins (segment)
- 1986: Golden Eighties
- 1986: Letters Home
- 1989: Histoires d'Amérique
- 1989: Les trois dernières sonates de Franz Schubert
- 1991: Nuit et Jour
- 1991: Contre l'oubli (segment)
- 1996: Un divan à New York
- 2000: La Captive
- 2004: Demain on déménage
- 2007: O Estado do Mundo (segment)
- 2011: La Folie Almayer

Korte films:

1968: Saute ma ville

1971: L'Enfant aime ou je joue à être une femme mariée

1972: La Chambre

1973: Le 15/8

1984: New York, New York bis

1984: Lettre d'un cinéaste: Chantal Akerman

1984: Family Business: Chantal Akerman Speaks About Film

1986: Mallet-Stevens

1986: Le Marteau

1986: La Paresse

1989: Trois strophes sur le nom de Sacher

2008: Women from Antwerp in November

Documentaires:

1983: Les Années 80

1983: Un jour Pina m'a demandé

1993: D'Est

1999: Sud

2001: De l'autre côté

2003: Avec Sonia Wieder-Atherton

2006: Là-bas

2009: À l'Est avec Sonia Wieder-Atherton

2015: No Home Movie

Fondation Chantal Akerman

<https://chantalakerman.foundation/>

I

Moeders en dochters

Over de liefde bij Chantal Akerman

MICHAEL VAN REMOORTERE

*Savoir qu'on n'a plus rien à espérer
n'empêche pas de continuer à attendre.*

– Marcel Proust,

À l'ombre des jeunes filles en fleurs

BRUXELLES-MIDI (PRÉLUDE)

De eerste keer dat ik Anna Silver (Aurore Clément) met de trein in het station Bruxelles-Midi zag aankomen, wist ik dat mijn relatie met C. ten einde liep. Nog eenmaal zou ik in hetzelfde station moeten uitstappen en mijn weg door het labyrint aan straten — die in die buurt allemaal de namen van landen en steden dragen — moeten begeven om in de Praagstraat de trappen naar zijn zolderkamer op de zesde verdieping te beklimmen en daar, zweterig, higgend, in hooguit dertig minuten onze relatie, die slechts enkele zomermaanden oud was, weer uit elkaar te laten vallen. Het was de eenzaamheid van Anna, gevangen in de geometrische kaders van haar bedenkster, waarin ik, als een donderslag bij heldere hemel, de mijne herkende. Mijn eenzaamheid, die zich de afgelopen weken bij elke

Chantal Akerman (1950-2015) staat bekend om haar minimalistische stijl en confronterende realisme. In haar werk zet ze de chaos en de trauma's van het gewone leven centraal en laat ze de fysieke grenzen van het filmdoek achter. Petra Van Brabandt, Dominiek Hoens, Karel Pletinck en Michaël Van Remoortere bespreken het gedachtegoed achter films als *Jeanne Dielman, 23, quai du Commerce, 1080 Bruxelles* en *Saute ma ville* en documentaires zoals *No Home Movie*.

ISVWUITGEVERS

WWW.ISVW.NL